

УРГАМАЛ ХАМГААЛЛЫН ТУХАЙ ХУУЛИЙН ШИНЭЧИЛСЭН НАЙРУУЛГЫН ТӨСЛИЙН ҮЗЭЛ БАРИМТЛАЛ

**Нэг.Хууль тогтоомжийн төсөл боловсруулах болсон үндэслэл,
шаардлага**

1.1.Хууль зүйн үндэслэл

Монгол Улсын Их Хурлын 2021 оны 12 дугаар тогтоолын хавсралтаар баталсан “Монгол Улсын хууль тогтоомжийг 2024 он хүртэл боловсронгуй болгох үндсэн чиглэл”-ийн 141-д “Бэлчээрийн болон таримал ургамалд хөнөөлт организм тархахаас сэргийлэх, тархалтыг таслан зогсоох, нийтийн эрүүл мэндийг хамгаалах, хүрээлэн байгаа орчинд сөрөг нөлөө үзүүлэхээс сэргийлэх, ургамал, түүний гаралтай түүхий эд, бүтээгдэхүүний худалдааг дэмжихтэй холбогдсон харилцааг зохицуулах зорилгоор Ургамал хамгаалал, ургамлын эрүүл мэндийн тухай хуулийн төслийг Засгийн газраас санаачлан боловсруулж, Улсын Их Хуралд өргөн мэдүүлнэ.” гэж, Монгол Улсын Их Хурлын 2022 оны “Хүнсний хангамж, аюулгүй байдлын талаар авах зарим арга хэмжээний тухай” 36 дугаар тогтоолын хавсралтаар баталсан “Монгол Улсын Их Хурлын тогтоолыг хэрэгжүүлэх арга хэмжээний төлөвлөгөө”-ний 1.1.5-д “Ургамал хамгааллын тухай хуулийн шинэчилсэн найруулгын төслийг боловсруулж, Улсын Их Хуралд өргөн мэдүүлнэ.” гэж тус тус тусгасан.

1.2.Практик шаардлага

Ургамлын эрүүл мэнд, био аюулгүй байдал нь дэлхий дээрх амьдралын үндэс суурь юм.¹ Нэгдсэн Үндэстний Байгууллагын Ерөнхий Ассамблейгаас ургамлын эрүүл мэндийг хамгаалахын ач холбогдол, түүний нийгэм, эдийн засаг, байгаль орчинд үзүүлэх нөлөө, хүнсний баталгаат байдлыг хангах болон экосистемд гүйцэтгэх үүргийн талаарх ойлголт, мэдлэгийг олон нийтэд өгч, сайн туршлагыг түгээн таниулах зорилгоор 2020 оныг “Ургамлын эрүүл мэндийн олон

¹ Дэлхийн анхны ургамлын эрүүл мэндийн олон улсын бага хуралд Их Британийн Ургамлын эрүүл мэндийн ахлах ажилтан Никола Спенсийн хэлсэн үгнээс, 2022. URL: <https://www.gov.uk/government/news/worlds-first-international-plant-health-conference-to-set-global-agenda-on-biosecurity-and-address-challenges-in-plant-health> (сүүлд үзсэн 2022.12.10).

улсын жил” болгон зарлаж, энэ хүрээнд холбогдох ажлуудыг хийхийг гишүүн орнууддаа уриалсан байдаг.

Нэгдсэн Үндэстний Байгууллагын Хүнс хөдөө аж ахуйн байгууллагын судалгаагаар хүний өдөрт хэрэглэж буй хүнсний 80.0 хувийг ургамлын гаралтай бүтээгдэхүүн эзэлж байгаа бөгөөд бидний амьсгалж буй хүчилтөрөгчийн 98 хувийг ургамлаас хангадаг нь тогтоогджээ. Түүнчлэн дэлхийд үйлдвэрлэгдэж байгаа шувууны махны 72%, өндөгний 43%, гахайн махны 55% нь үр тариа, тосны ургамлаар тэжээсэн гахай шувууны эрчимжсэн фермээс гаралтай байгаа бол бэлчээрийн мал аж ахуй 100% байгалийн ургамлаас хамааралтай байна. Тиймээс “ургамлыг хамгаалснаар өөрсдийнхөө эрүүл мэнд, амь насаа хамгаалж байна”² гэсэн үг юм.

Байгаль цаг уурын өөрчлөлт, хүний үйл ажиллагаанууд нь экосистемийг аль хэдийн өөрчлөлтөд оруулан биологийн төрөл зүйлийг багасган, ургамлын эрүүл мэндэд сөргөөр нөлөөлөх хөнөөлт организмыг оршин тогтноулах шинэ орчинг бий болгож байна. Үүний зэрэгцээ сүүлийн жилүүдэд олон улсын худалдаа, аялал жуулчлал хурдацтай хөгжихийн хэрээр дэлхийн улс орнуудад ургамлын хортон шавж, хог ургамал, өвчин маш хурдан тархаж, таримал болон байгалийн ургамалд эрсдэл учруулах өндөр магадлалтай болжээ. Энэ нь хүнсний хангамж, аюулгүй байдал болон байгаль орчинд асар их хохирол учруулж болзошгүй бөгөөд улмаар улс орны худалдаа, эдийн засагт нөлөөлдөг.

Нэгдсэн Үндэстний Байгууллагын Хүнс хөдөө аж ахуйн байгууллагаас дэлхий нийт жил бүрийн тариалангийн ургацынхаа 40 хувийг ургамлын өвчин, хортноос болж алддаг гэсэн тооцоог гаргажээ. Цаашид энэ маягаар ургацаа алдаад байвал хүнсний хангамж багасан, тариаланчдын орлого, амжиргаа буурах, экосистемд сөргөөр нөлөөлнө гэдэг нь тодорхой. Тиймээс улс орнууд ургамлын эрүүл мэндийг хамгаалах, хорио цээр, эрүүл ахуйн хууль тогтоомж, тогтолцоогоо сайжруулах замаар ургамлын өвчин, хортон нутаг дэвсгэртээ орж ирэх, нэвтрэх, тархахаас сэргийлэхэд ихээхэн анхаарч байна.

Монгол Улс Ургамал хамгааллын тухай анхны хуулийг 1996 онд баталсан бөгөөд уг хуулиар ургамал хамгааллын албаны тогтолцоог төв болон аймгийн алба, хилийн салбараас бүрдэхээр тогтоож, чиг үүргийг нь тодорхойлж, ургамал хамгаалал, хорио цээрийн улсын байцаагчийг томилох болон хэрэгжүүлэх үүргийг нь хуульчилж байжээ. Ургамал хамгааллын тухай хуулийг 2007 онд шинэчлэн найруулсан бөгөөд өнөөдрийг хүртэл дагаж мөрдөж байна. Тус хуульд ургамал хамгааллын үйл ажиллагааг хэрэгжүүлэх байгууллагуудын бүрэн эрх, иргэн, хуулийн этгээдийн эрх үүргийг голлон зохицуулсан байх хэдий ч ургамал хамгаалах үйл ажиллагаа руу чиглэсэн зохицуулалт хангалтгүй байна.

² Osama El-Lissy, Secretary, International Plant Protection Convention, Дэлхийн анхны ургамлын эрүүл мэндийн олон улсын бара хурал, 2022. URL: <https://www.gov.uk/government/news/worlds-first-international-plant-health-conference-to-set-global-agenda-on-biosecurity-and-address-challenges-in-plant-health> (сүүлд үзсэн 2022.12.10).

аргыг одоо хүртэл нэвтрүүлээгүй байна. Түүнчлэн пестицидийн мэдээллийн нэгдсэн сан байхгүй, жимс жимсгэнэ, төмс, хүнсний ногоон дах пестицидийн үлдэгдэл хэмжээг зөв тодорхойлон үнэлгээ, дүгнэлт өгч чадахгүй байгаа дутагдал одоо ч байсаар байна .

Иймд 2007 онд батлагдсан Ургамал хамгааллын тухай хуулийн олонхи зүйл, заалтууд нийгэм, эдийн засгийн харилцааны хөгжлөөс хоцорч байгаа тул олон улсын сайн туршлага, чиг хандлагад тулгуурлан түүнийг шинэчлэн найруулах шаардлагатай нь дээрх байдлаас тодорхой харагдаж байна.

Дээрх хууль зүйн үндэслэл болон практик хэрэгцээ, шаардлагад үндэслэн ургамал хамгаалалтай холбогдсон харилцааг зохицуулах эрх зүйн орчныг боловсронгуй болгох, шинэчлэх зорилгоор Ургамал хамгааллын тухай хуулийн шинэчилсэн найруулгын төсөл буюу Ургамал хамгаалал, ургамлын эрүүл мэндийн тухай хуулийн төслийг боловсруулна.

Хоёр.Хуулийн төслийн бүтэц, зохицуулах харилцаа, хамрах хүрээ

Хуулийн нэрийг Ургамлын эрүүл мэнд, ургамал хамгааллын тухай хууль болгон өөрчилж, хуулийн төслийг Хууль тогтоомжийн тухай хуулийн 25 дугаар зүйлд заасан хуулийн шинэчилсэн найруулгын төслийн хэлбэрээр боловсруулна.

Хуулийн зорилт нь Монгол Улсын нутаг дэвсгэрт ургамлын эрүүл мэндийг хамгаалах, ургамал, ургамлын гаралтай түүхий эд, бүтээгдэхүүний эрүүл ахуйн шаардлагыг хангах, худалдааг дэмжих, хүн, мал, амьтны эрүүл мэнд, байгалийн тэнцвэрт байдалд учирч болзошгүй аюулаас урьдчилан сэргийлэхэд оршино.

Хуулийн төсөлд дараах асуудлыг тусгана:

-Ургамлын эрүүл мэнд, ургамал хамгаалалтай холбоотой зарим нэр томъёог Ургамал хамгааллын олон улсын конвенц, түүний холбогдох стандартад нийцүүлэн тайлбарлахаас гадна ургамлын эрүүл мэнд, ургамал хамгаалах үйл ажиллагаанд баримтлах зарчмыг тодорхойлно.

-Ургамлын эрүүл мэнд, ургамал хамгааллын талаар төрийн байгууллагын хэрэгжүүлэх чиг үүрэг, иргэн, хуулийн этгээдийн эрх, үүргийг тусгана.

-Ургамал хамгааллын олон улсын конвенцоор хүлээсэн үүргийн дагуу хөнөөлт организмын эрсдэлийн шинжилгээ, хөнөөлт организмын гаралт, тархалтын талаарх мэдээллийг дотоод болон гадаад орон, бүс нутгуудад харилцан солилцох, ургамлын эрүүл мэнд, ургамал хамгааллын үйл ажиллагааг нэгдсэн удирдлагаар хангах үүрэг бүхий Ургамал хамгааллын үндэсний байгууллагыг Хөдөө аж ахуйн асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллагын дэргэд байгуулахаар тусгана.

Түүнчлэн хүний эрүүл мэндэд сөрөг нөлөөгүй хүнс үйлдвэрлэн хүний хэрэгцээнд нийлүүлснээр хэрэглэгчийн эрүүл мэнд дэмжин хамгаалагдаж, улмаар иргэдийн болон эх орны эдийн засагт эерэг нөлөө үзүүлнэ.

Дөрөв.Хуулийн төсөл нь бусад холбогдох хуультай хэрхэн уялдах, уг хуулийг хэрэгжүүлэхтай холбогдон цаашид шинээр боловсруулах, нэмэлт, өөрчлөлт оруулах, хүчингүй болгох хуулийн талаар

Хуулийн төсөл нь Монгол Улсын Үндсэн хууль, Монгол Улсын олон улсын гэрээ, холбогдох бусад хууль тогтоомжтой нийцсэн болно.

Хуулийн төсөлтэй холбогдуулан Ургамал хамгааллын тухай хууль хүчингүй болсонд тооцох тухай, Хүнсний бүтээгдэхүүний аюулгүй байдлыг хангах тухай хуульд нэмэлт оруулах тухай, Химийн хорт болон аюултай бодисын тухай хуульд нэмэлт оруулах тухай, Байгалийн ургамлын тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай, Тариалангийн тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай, Монгол Улсын засаг захиргаа, нутаг дэвсгэрийн нэгж, түүний удирдлагын тухай хуульд нэмэлт оруулах тухай, Зөрчлийн тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай, Зөрчил шалган шийдвэрлэх тухай хуульд нэмэлт оруулах тухай хуулийн төслүүдийг дагалдуулан боловсруулна.